

Vrijgave voor inspraak voorontwerp herinrichting Van Musschenbroekstraat Lorentzplein Laak Centraal

Het college van burgemeester en wethouders van Den Haag,

overwegende dat:

- bewoners en ondernemers al langere tijd (vanaf 2016) aan de gemeente hebben gevraagd om de Van Musschenbroekstraat en het Lorentzplein opnieuw in te richten;
- de leefbaarheid in de Van Musschenbroekstraat en het Lorentzplein zwaar onder druk staat op het gebied van (verkeers)veiligheid, openbare ruimte, groen en klimaat;
- de bewoners en ondernemers graag een toekomstbestendige, veilige en groene inrichting willen voor de Van Musschenbroekstraat en het Lorentzplein;
- de riolering in dit gebied aan vervanging toe is en we hierdoor middels het principe werk-met-het gebied integraal met medewerking van meerdere diensten/afdelingen kunnen inrichten met groen, klimaatadaptatie, (verkeers-)veiligheid en verdere verbetering van het verblijfsklimaat;
- dit project onderdeel is van actieplan Laak met prioriteiten om de leefbaarheid in Laak te verbeteren tot een fijne, schone, veilige en sociale leefomgeving;

besluit:

- I. in te stemmen met de vrijgave voor inspraak van het voorontwerp Van Musschenbroekstraat/ Lorentzplein;
- II. de bekendmaking van de terinzagelegging van het voorontwerp (met periode ter inzagelegging van 13-06-2025 t/m 25-07-2025) in het Gemeentebblad te publiceren.

Den Haag, 27 mei 2025

Het college van burgemeester en wethouders,

de secretaris,
Ilma Merx

de burgemeester,
Jan van Zanen

Plantoelichting voorontwerp Van Musschenbroekstraat/ Lorentzplein (Laak Centraal)

1. Locatie

2. Inleiding

Al langere tijd is het de wens van bewoners en ondernemers in Laak om de Van Musschenbroekstraat en het Lorentzplein opnieuw in te richten. Dit omdat de leefbaarheid in dit gebied zwaar onder druk staat. Dit geldt zowel op het gebied van (verkeers)veiligheid, als op het gebied van de openbare ruimte, groen en klimaat.

Als antwoord hierop is een verkenning uitgevoerd naar de mogelijkheden voor aanpassing van de Van Musschenbroekstraat. Tegelijk met dit initiatief is er overleg gevoerd met bewoners en ondernemers om ook het Lorentzplein opnieuw in te richten naar een groen, leefbaar en klimaatadaptief plein. Besloten is om de herinrichting van de Van Musschenbroekstraat en het Lorentzplein gezamenlijk op te pakken.

Samen met bewoners en ondernemers is in de loop der jaren een wensenlijst gemaakt voor een integrale herinrichting van de Van Musschenbroekstraat en het Lorentzplein. Omdat de integrale aanpak diverse beleidsterreinen omvat, waaronder groen, klimaatadaptatie, (verkeers-)veiligheid en kwaliteitsverbetering, is door verschillende afdelingen/diensten, middels het principe werk-met-werk, een integraal plan gemaakt voor de herinrichting van dit gebied op genoemde beleidsterreinen.

De inrichting is onderdeel van het actieplan Laak RIS315201. Dit actieplan is gemaakt n.a.v. een brandbrief van bewonersorganisaties in Laak om de problemen in Laak serieus te nemen en te werken aan beleid en maatregelen om de problemen in Laak aan te pakken.

Het actieplan bestaat uit tien prioriteiten om de leefbaarheid in Laak te verbeteren. De ambities voor Laak zijn als volgt samengevat:

- Een fijne, schone, veilige en sociale leefomgeving;
- Voldoende toekomstperspectief;
- Een succesvol stadsdeel voor oude en nieuwe bewoners;
- Een stadsdeel waar huidige en toekomstige generaties zich willen en kunnen vestigen.

3. Huidige situatie

De *Van Musschenbroekstraat* kenmerkt zich door een breed profiel (27 – 30,5 meter) met een smalle middenberm, gescheiden rijbanen, langsparkeren, vrij liggende fietspaden en trottoirs. Tussen de parkeervakken en het fietspad staan veelal Valse acacia's die lokaal wortelopdruk veroorzaken. In de middenberm staan lichtmasten met een dubbele armatuur. De middenberm wordt zeven keer onderbroken tussen de Rijswijkseweg en het Pasteurplein. Ter hoogte van het Pasteurplein ligt een tweetal zebropaden. Door de vele zijstraten wordt de boomstructuur vaak onderbroken. De Van Musschenbroekstraat is een wijkontsluitingsweg (50 km/u) variërend in breedte van ca. 4 tot 5,5 meter en uitgevoerd in asfalt. De parkeerplekken zijn eveneens uitgevoerd in asfalt en variëren van 1,78 tot 2,11 meter. Uitstapstroken variëren van 0,95 tot 2,17 meter. De fietspaden zijn uitgevoerd in rode tegels (r) en hebben een

breedte van ca. 2.40 meter. Op één locatie is het fietspad 2 meter aan één zijde. Trottoirs zijn uitgevoerd in grijze betontegels en variëren in breedte van 1.87 tot 4.46 meter. Op een aantal plekken is deze hiermee ondermaats.

Het *Lorentzplein* is vooral een verkeersplein met aan de randen winkels en horeca. In het midden van het plein ligt gazon dat doorsneden wordt door een trambaan. Rondom het plein liggen een aantal versteende hoeken met een tweetal kiosken, terrassen en plantenbakken. Hier staan ook ORAC's en fietsbeugels. Aan weerszijden van het plein, voor de winkels, liggen 33 parkeerplekken. Deze worden door een haag met lindes afgeschermd van het verkeer.

4. Programma van Eisen

Op basis van de wensen uit de buurt, relevant vigerend Haags beleid en de ruimtelijke analyse zijn wensen, eisen, uitgangspunten en randvoorwaarden verzameld. Dit heeft geleid tot onderstaand programma van eisen:

- Het Lorentzplein blijft herkenbaar als eigen ruimtelijke eenheid. Dit omdat het plein is ingericht volgens de inrichting van de stedenbouwkundige opzet van Berlage.
- De Van Musschenbroekstraat blijft 50 km/u en wordt uitgevoerd in asfalt omdat het een route voor nood- en hulpdiensten betreft en er geen alternatieve routes zijn. Afwaarderen zou leiden tot te hoge aanrijtijden. Om deze reden zal de Van Musschenbroekstraat op korte termijn niet veranderen in een 30 km/uur weg en daarom is asfalt opgenomen in de rijbaan. Het gekozen profiel voor de Van Musschenbroekstraat, waarbij geen middenberm wordt aangelegd, geeft overigens wel ruimte om op termijn makkelijker voor 30 km/uur weg te kiezen.
- Fietspaden zijn gescheiden van de rijbaan (vrij liggend), 2.40 meter breed en uitgevoerd in rood asfalt. Trottoirs hebben een minimale breedte van 2.60 meter.
- Er wordt uitgegaan van langsparkeren aan de rechterzijde van de rijbaan.

Landschappelijke en verkeerskundige ingrepen zoals het optimaliseren van oversteekmogelijkheden voor fiets en voetganger, het toevoegen van groen en bomen en het voorzien in voldoende fietsbeugels in de Van Musschenbroekstraat en het Lorentzplein komen voort uit de eerdergenoemde principes van STOMP*) en 'Groen tenzij'.

- Er wordt ruimte in de middenberm gereserveerd voor toekomstige aanleg van warmtenet.

**) Met het STOMP-ordeningsprincipe geven we prioriteit aan meer duurzame vormen van mobiliteit (lopen, fietsen en ov) en minder prioriteit aan minder duurzame mobiliteitsvormen (zoals de auto). Zo zorgen we voor bereikbare en leefbare gebieden.*

5. Verkeersveiligheid

Om de verkeersveiligheid te verbeteren worden de volgende ingrepen gedaan:

- De Van Musschenbroekstraat is een 50 km/uur weg. De rijbaan van de Van Musschenbroekstraat is 7.00 meter (2x3.5 meter) breed en uitgevoerd in asfalt. Om de snelheid op de Van Musschenbroekstraat te remmen zijn twee 50 km/uur drempels opgenomen in het plan. De fietsveiligheid en fietsvriendelijkheid op de kruising met de Van Musschenbroekstraat/-
- Rijswijkseweg wordt verbeterd door het doortrekken van de fietspaden over de kruising met de Rijswijkseweg. Hierdoor wordt het voor de fietsers mogelijk via de verkeerlichten linksaf te slaan. Op de kruising van de Van Musschenbroekstraat/Rijswijkseweg wordt op de Van Musschenbroekstraat één van de twee rijstroken opgeheven en moet ook de tramhalte op de Rijswijkseweg iets aangepast worden. Hierdoor ontstaat ruimte om de fietspaden op de kruising goed in te passen.
- Op de kruising met de Jan van der Heijdenstraat/Lorentzplein wordt de doorsteek naar de Miquelstraat dicht gezet. Dit wordt gedaan om de verkeersveiligheid voor de fietsers op de kruising Miquelstraat/Lorentzplein te verbeteren. Om de wijk goed bereikbaar te houden is de rijrichting in de Miquelstraat omgedraaid.
- Er is nu sprake van onoverzichtelijke uitritten, onduidelijke parkeerplekken en weinig oversteekplaatsen. Er worden oversteken gecreëerd en parkeerplekken worden geformaliseerd en teruggelegd met oren.

6. Parkeren

De situatie ter plaatsen is op dit moment vanuit verkeersveiligheidsoogpunt onwenselijk. Er wordt veel wild geparkeerd waardoor auto's zichtlijnen blokkeren waardoor men niet voldoende kan anticiperen

op aankomend verkeer. Deze situatie wordt opgelost door het formaliseren van bepaalde parkeerplekken, het terugleggen van parkeerstroken, het formaliseren van in- en uitritten, het dichtzetten van het Pasteurplein en het maken van enkele fietsoversteken. In totaal verdwijnen er door deze ingreep 15 parkeerplaatsen. Met de komst van het nieuwe parkeersysteem, waarbij men maar een beperkt aantal vergunningen kan aanvragen en door de aanpak van de pandbrigade bij overbewoning, verwachten wij dat de parkeerdruk zal verminderen en dat het verlagen van het aantal parkeerplaatsen geen problemen zal opleveren. Ook zullen we extra gaan handhaven op autowrakken.

In eerste instantie was het de bedoeling om ook langsparkeren op het Lorentzplein te realiseren, maar daardoor zouden negen parkeerplaatsen verdwijnen. Omdat deze maatregel maar weinig groen zou opleveren en de ondernemers en bewoners hebben gepleit voor meer parkeerplaatsen, is besloten om hier de huidige situatie met haaks parkeren te handhaven. Hierdoor blijft ook de bevoorrading van de winkels gewaarborgd.

De drie (bestaande) laadpalen zijn opgenomen in de beheerparagraaf op aanwijzing van Stedelijk Beheer en worden in het DO verwerkt. De palen worden zo dicht mogelijk op hun oorspronkelijke locatie gehouden.

Parkeren

	Bestaand	Toekomst	Balans
Lorentzplein	33	33	0
Van Musschenbroekstraat	107	95	-15
Pasteurplein	5	5	0
Parallelweg	16	16	0
Totaal	167	146	-15

7. Groen /bomen

Er wordt vooral ingezet op het verbeteren van de leefbaarheid. Het beeld van de Van Musschenbroekstraat is nu, afgezien van de bomen, erg verhard en weinig gevarieerd. Bij herprofilering bieden de trottoirs ruimte voor groen en ontmoeting. In de toekomst wordt ingezet op meer leefruimte voor dieren en planten. Ook worden er maatregelen getroffen om regenwater in het groen op te vangen en te bergen, zodat het grondwater wordt aangevuld en het riool bij piekbuien minder wordt belast. De Van Musschenbroekstraat (evenals de aansluitingen op het Lorentzplein en de Rijswijkseweg) is aangewezen als te ontwikkelen onderdeel van de hoofdboomstructuur (nota Stadsbomen, RIS307827); de slechte staat van de bestaande bomen en de herinrichting bieden nu de optimale omstandigheden om de gewenste boomstructuur te realiseren.

In de Van Musschenbroekstraat, het Pasteurplein en het aangrenzende Lorentzplein staan in totaal 71 bomen: 53 in de Van Musschenbroekstraat en 18 op het Lorentzplein. Van de 53 bomen in de Van Musschenbroekstraat staan er 9 op het Pasteurplein en nog eens 6 langs de parallelstructuur. Dat betekent 38 bomen tussen rijbaan en fietspad. De meeste van deze bomen zijn Valse acacia's met sporadisch een Gewone esdoorn. Bij de parallelstructuur staat een viertal Dubbelbloemige paardenkastanjes, op het Lorentzplein Klein bladige lindes, Kaukasische vleugelnoot en Zomereiken (zuilvorm) en op het Pasteurplein een vijftal Blazenbomen en één Haagbeuk. Voor iedere boom is op basis van de inventarisatie en de boom effect analyse (BEA) onder meer gekeken naar eventuele wortelopdruk, conditie/ toekomstverwachting, potentiële verplantbaarheid en behoudenswaardigheid. In de Van Musschenbroekstraat staan vooral exemplaren van de Valse acacia. De soort wordt gezien als een exoot die zich invasief kan gedragen en heeft daarnaast een lage ecologische waarde. In het kader van het vergroten van de biodiversiteit is het gewenst om de soort te vervangen voor meerdere boomsoorten die meer ecologische relaties hebben en daarmee van grotere waarde zijn voor de lokale diversiteit.

Onderstaande tabel geeft inzicht in de huidige staat van de bomen en het aantal te verplanten of te planten bomen in de toekomst.

Bomen

	Bestaand	Kappen	Behouden	Verplanten	Planten	Toekomst	Balans
Lorentzplein	17	3	12	2	5	19	2
Van Musschenbroekstraat	37	28	0	9	91	100	63
Pasteurplein	10	7	3	0	8	11	1
Parallelweg	10	3	7	0	1	8	-2
Schlegelstraat	2	2	0	0	1	1	-1
Rijswijkseplein	5	1	4	0	1	5	0
Totaal	81	44	26	11	107	144	63

De herinrichting betekent dat in totaal **2.760,72 m2** extra aan groenvoorziening, t.w.:
Groen (Heester/Zeeuwse haag) + Pasteurplein (nieuw): 2.195,43 m2
Vaste planten (Lorentzplein 3x): 216,43 m2
Bloemrijk grasland: 156,76 m2
Heesters (parallelstructuur 2x, 1x bij parkeergarage: 192,10 m2
Totaal 2.760,72 m2

8. Toelichting Voorlopig ontwerp

8.1 Van Musschenbroekstraat

In het Voorontwerp is ervoor gekozen het wegprofiel zoveel mogelijk te versmallen zodat er ruimte ontstaat om maximaal te vergroenen en meer ruimte te geven aan fietser en voetganger. Dat betekent een wegprofiel van 2x1 rijstroken van 7 meter in totaal. Aan weerszijden van de weg wordt langs geparkeerd. Langs de gevels bevindt zich een trottoir van minimaal 2.40 meter, op het brede deel 3.30 meter (hier is het trottoir al breed en bevinden zich winkels met uitstallingen). Het eenrichtingsfietspad wordt 2.40 m breed en rood geasfalteerd. De overgebleven ruimte tussen fietspad en parkeerplaatsen wordt toegekend aan groen: 2 meter op het smalle deel en 2.85 meter op het brede deel. In deze groenstrook worden bomen geplant, met daaronder heesters. Hierin wordt ook het fietsparkeren opgelost en worden eventueel verblijfsplekken toegevoegd. In het ontwerp wordt de doorsteek op het Pasteurplein tussen de Pasteurstraat en de Ingenhouzstraat eruit gehaald, waardoor ruimte ontstaat om meer verblijfsruimte te creëren en het Pasteurplein verder te vergroenen.

8.2 Lorentzplein

Op het *Lorentzplein* worden de pleinruimtes op de koppen van de woonblokken vergroend. Door eenzelfde vorm te kiezen (ongelijke driehoeken) blijven deze ruimtes bij elkaar horen en onderdeel uitmaken van het grotere Lorentzplein. Losse plantenbakken worden vervangen door robuuste groenvakken. Fietsnietjes worden hierlangs gehergroepeerd. De groenvakken vormen straks het structurerende element waaraan objecten als het ware kunnen worden 'opgehangen', zoals fietsnietjes, zitelementen en meer. Het trottoir langs het Lorentzplein zit in de huidige situatie ingeklemd tussen het fietspad en een (te) smalle haag met bomen en eindigt niet op een veilige oversteek. De voetgangers hebben in de nieuwe situatie een prettige groene route in de schaduw langs de gevels van de winkels en horeca en het trottoir sluit goed aan op de oversteek richting de andere kwadranten van het Lorentzplein. De bestaande bomen kunnen nu ook beter ingepast worden in het groen.

8.3 Pasteurplein

In de huidige situatie is het *Pasteurplein* niet meer dan een grasveld met bomen met daarop een transformatorhuisje omringd door straten. Door de zuidelijke straat af te sluiten ontstaan meer mogelijkheden om hier een aangename 'luwe' plek van te maken. Samen met bewoners is gesproken over de inrichting van dit plein voor een mogelijkheid tot ontmoeting en verblijf. Het transformatorhuisje kan beter ingepast worden op de plek, wellicht is dit te combineren met een mussenhabitat.

9. Adviescommissies VOV en ACOR

Het voorlopig ontwerp Van Musschenbroekstraat en Lorentzplein is voorgelegd aan de nood- en hulpdiensten en aan het Vooroverleg Verkeerszaken (VOV) voor behandeling op 6 juni 2024. Naar aanleiding van de behandeling in het VOV zijn de volgende zaken aangepast, zoals:

- Het toevoegen van een routegeleiding voor mensen met een visuele beperking.
- Het plaatsen van anti-parkeerpaaltjes in een (virtuele) bochtstraal van 4,0 meter.
- Het aanpassen van een aantal fietsdoorsteken.
- Het aanpassen van een drempelplateau ter hoogte van het zebrapad in twee Hogevelddrempels halverwege het tracé.

Het voorlopig ontwerp is meerdere malen behandeld in de Adviescommissie Openbare Ruimte (ACOR), t.w. op 24 juli 2024, 2 oktober 2024 en 16 oktober 2024.

De ACOR is akkoord met het Voorlopig Ontwerp, maar is nog wel benieuwd naar het beplantingsplan, verbanden, afwatering en profielen en ziet dit graag in het DO terug. Dit mag van de ACOR overigens ook in de vorm van een technische aanloop naar een bestektekening.

10. Detaillering en beplanting

Het belangrijkste onderdeel van het beplantingsconcept zijn de bomen. Tijdens de bewonersavond hebben we drie concepten gepresenteerd: voor de bijtjes, bloesemfeest en frisgroen. Alle bomen hebben een maximale hoogte van 12 meter. Buurtbewoners geven aan dat het concept frisgroen te veel lijkt op de huidige bomen (maar kleinere maat) en mogelijk past het concept bloesemfeest onvoldoende bij de schaal en maat van de Van Musschenbroekstraat. In het Definitief Ontwerp wordt daarom het concept met de diverse soorten esdoorns verder uitgewerkt. Dit concept wordt het meest kansrijk geacht voor het vergroten van de biodiversiteit. Door het kiezen van verschillende rassen esdoorns wordt het risico op ziektes en eventuele grootschalig uitval in dit concept ondervangen. Voor zover mogelijk wordt gewerkt met inheemse soorten.

De beplanting in het voorontwerp Van Musschenbroekstraat en Lorentzplein bestaat uit zes lagen:

1. Bomen: Tweede grootte bomen (6 tot 12 meter hoog) in de groenstrook langs de Van Musschenbroekstraat en eerste grootte bomen (hoger van 12 meter) op de pleinen, op de koppen en bij de zijstraten.
2. Zeeuwsche haag: vormt de basis van de groenstrook tussen parkeervakken en fietspad.
3. Lage sierheesters met solitair: vind je in alle groenvakken op pleinen niet zijnde het Lorentzplein.
4. Vaste planten met solitair: in de driehoekige bakken met zitelementen op het Lorentzplein.
5. Bloemrijk grasland: vanwege het zicht en de aanwezige mussenkolonie kiezen we in de middenberm van de Van Musschenbroekstraat ter hoogte van het Pasteurplein voor bloemrijk grasland.
6. Blokhaag: deze scheidt het fietspad van de parkeervakken nabij de winkels op het Lorentzplein. De precieze invulling van de beplanting volgt in het definitief ontwerp. De Zeeuwsche haag (met inheemse soorten als Meidoorns, Veldesdoorn en Sleedoorn) tussen parkeervakken en fietspad wordt robuust, klimaatbestendig en biodivers vormgegeven. Vrucht- en besdragende, en nectarproducerende soorten helpen insecten en vogels. Bovendien bieden deze dichte hagen een verdere schuilmogelijkheid voor vogels en kleine zoogdieren.

11. Duurzaamheid

11.1 Duurzaamheidsmaatregelen

In december 2023 is door de raad het 'groen, tenzij', RIS 310884 vastgesteld waarbij een inspanning voor projecten op het gebied van duurzaamheid verplicht is gesteld. In het project Van Musschenbroekstraat en Lorentzplein vergroenen we maximaal, wateren we waar mogelijk af op groen en planten we veel extra bomen. Om te voorzien in extra bewatering van de groenvakken op het Lorentzplein passen we parkbanden toe waar regenwater onder de banden naar het achterliggende vak stroomt. Langs de Van Musschenbroekstraat passen we op eenzelfde manier trottoirbanden toe en open verharding onder fietsbeugels.

11.2 Ambitieweb

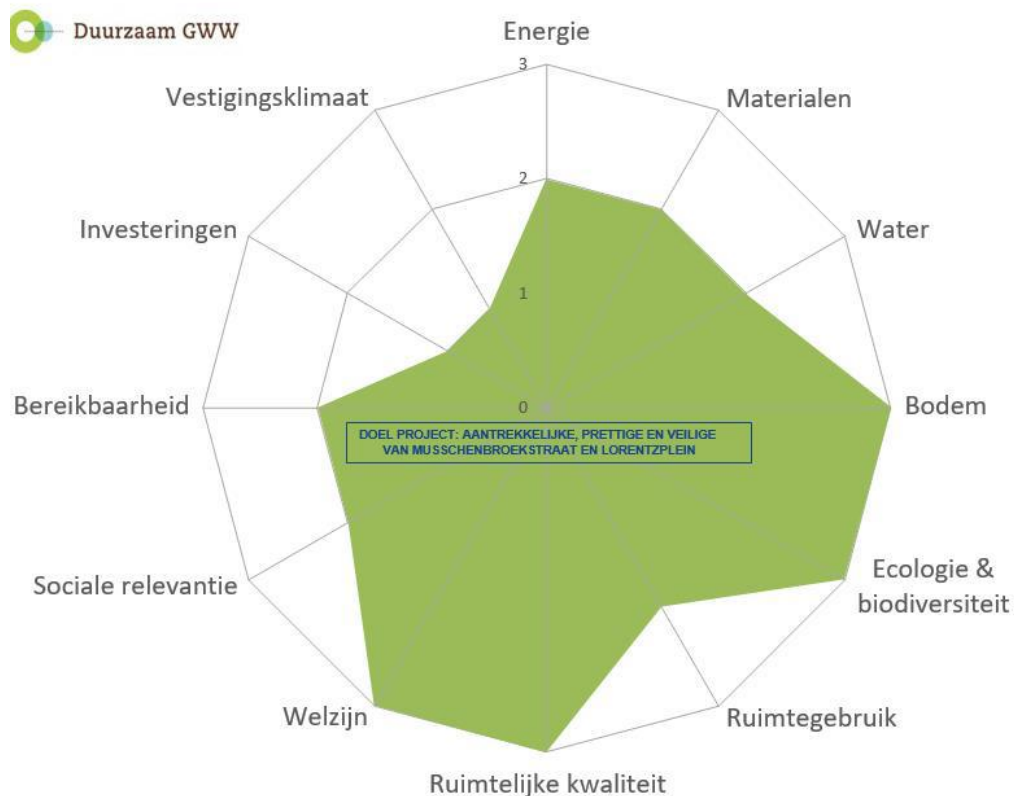
Voor het project heeft een brainstormsessie plaatsgevonden volgens de Aanpak Duurzaam Grond-, Weg- en Waterbouw met als doel om het ambitieniveau per thema te bepalen. De gekozen ambities zijn gevisualiseerd in het ambitieweb. Er wordt op een viertal thema's vol ingezet, namelijk: bodem, ecologie & biodiversiteit, ruimtelijke kwaliteit en welzijn. Tijdens de sessie is stilgestaan bij de genoemde ambities van de hoogst scorende thema's tijdens de sessie:

- Realiseren van een vruchtbare bodem en vergroten van de sponswerking van de bodem.
- Vergroten van de verblijfskwaliteit en gebruikswaarde van de bestaande pleinen.
- Vergroten groene belevingswaarde Van Musschenbroekstraat.
- Anticiperen op een eventuele GOW-30 (gebiedsontsluitingsweg 30 km/u) in de toekomst.
- Veiligheid bereiken door zicht op straat: verlichting verbeteren en zichtbaarheid door geen hoog wordend groen in te zetten. Hierdoor minder onveilige plekken in de wijk.
- Ontwerpprincipe STOMP en 'Groen, tenzij' structureel toepassen.
- Beperken van hittestress door zoveel mogelijk groen toe te voegen.

Specifieke ambities bij andere thema's die in het bijzonder genoemd zijn:

- Nagaan of meerwaarde gecreëerd kan worden met het vrijkomende hout bij kap van de bomen.

- Materialen toepassen die waterdoorlatend zijn dan wel tijdelijk water kunnen vasthouden.
- Voor bomen nagaan of bij de stadskwekerij/Groencentrum Den Haag restanten staan die te gebruiken zijn.
- Regenwater van het trottoir/de straten/de daken zoveel mogelijk via het groen laten afvloeien i.v.m. waterretentie, verdamping (tegengaan hittestress).
- Fietsparkeren in groenstrook (dubbel ruimtegebruik); voorzien van waterdoorlatende verharding waar tevens gras in kan groeien.

Figuur 1 Ambitieweb

11.3 Ecosysteemdiensten

Groen heeft maatschappelijke, economische en culturele waarde. Deze waarden worden ook wel ecosysteemdiensten genoemd. Aan de hand van dertig criteria is voor het project Van Musschenbroekstraat bepaald wat de waarde van groen hier nu is en wat gewenst is. Er wordt onderscheid gemaakt tussen de drie genoemde waarden:

Maatschappelijke waarden

Als we kijken naar de maatschappelijke waarden verbetert de helft en blijft de andere helft gelijk of stijgt licht. Er wordt vooral ingezet op het verbeteren van de kwaliteit van leven. Het beeld van de Van Musschenbroekstraat is nu, afgezien van de bomen, erg verhard en weinig gevarieerd. Bij herprofilering wordt meer ruimte geboden voor ruime trottoirs, groen, diversiteit en ontmoeting. Wat een positief effect heeft op de gezondheid.

Ecologische waarden

Bij de ecologische waarden kunnen bijna alle criteria aanzienlijk verbeterd worden. De deels volwassen bomen verminderen hittestress, leggen CO₂ vast en zorgen voor een aangenaam microklimaat (schaduw zorgt voor verkoeling), maar er is weinig biodiversiteit. In de toekomst wordt ingezet op het vergroten van de voedselvoorziening en meer leefruimte voor dieren en planten. In de huidige situatie wordt weinig regenwater afgevangen richting de bomen, maar zorgt schaduw van de bomen dat directe uitdroging van de bodem wordt voorkomen. In de gewenste situatie blijft dit laatste het geval, maar is de wens om minder regenwater op straat te hebben tijdens hevige regenval (zie wateroverlast kaart). Het

water wordt in de nieuwe situatie grotendeels opgevangen en geborgen in het groen, waardoor het grondwater wordt aangevuld en het riool bij piekbuien minder wordt belast.

Economische waarden

Bij economische waarden zien we dat de straat nu op alle criteria laag scoort en alleen maar kan verbeteren. Hier zal in de toekomst overal meer op ingezet worden. Het is de verwachting dat dit ook leidt tot meer binding van bewoners aan de omgeving, hogere vastgoedprijzen en aangenamere openbare ruimte en fiets- en voetgangersroutes.

12. Financiering

Uitvoeringskosten

De totaal geraamde investeringskosten (VO-fase) zijn geraamd op **€ 8.919.048,-** incl. objectover-stijgende risicoreserve en prijsindexatie naar jaar van uitvoer. In dit project wordt invulling gegeven aan de doelen zoals we als stad hebben gesteld voor het verbeteren van de leefbaarheid in de stad voor mens en natuur. Dit wordt onder andere bereikt doordat extra groen wordt toegevoegd in het gebied. Voor dit project wordt het principe werk-met-werk toegepast. Een deel van de financiële dekking komt voort uit middelen afkomstig vanuit DSB/Stedelijk Beheer (riolering) en DSB/Beleidsafdeling (vergroening). Een ander deel komt uit het budget voor duurzaamheid en mobiliteit en vanuit stadsdeel Laak. In onderstaande tabel is een overzicht opgenomen van de verschillende dekkingsbronnen voor de investeringen. Voordat het plan in uitvoering gaat, wordt het definitieve voorontwerp ter vaststelling voorgelegd aan de raad met de definitieve kostenramingen en dekkingsvoorstellen.

Omdat het een integrale samenwerking betreft worden de kosten door verschillende afdelingen/-diensten bekostigd. Hieronder een overzicht van de raming en de financiering.

Financiering/dekking

Programma 9 Buitentruimte, activiteit riolering	€ 6.542.930
Programma 9 Buitenruimte, activiteit groen (extra groen)	€ 463.383
Programma 9 Buitenruimte, activiteit verlichting	€ 60.000
Mobiliteitsfonds programma 12 Mobiliteit	€ 1.000.000
Programma 12 Mobiliteit, verkeersveiligheid	€ 200.000
Programma 12 Mobiliteit, omzettingsprogramma fiets	€ 300.000
Programma 12 Mobiliteit, ruim baan voor de fiets	€ 100.000
Subsidie MRDH, programma fiets en verkeersveiligheid	€ 100.000
Programma 14: Actieplan Laak intensiveringsgebied	€ 100.000
Programma Buitenruimte (Groen) (€ 5 K in 2024 en € 5 in 2025)	€ 10.000
Impulsregeling	€ 42.735
Totaal financiering	€ 8.919.048

12.2 Beheerkosten

De totale (extra) beheerkosten bedragen € 42.300 per jaar. Onder beheer wordt verstaan het dagelijkse onderhoud, schoonhouden en herstel van schade. Ook eventuele kosten voor energie en waterverbruik en/of andere exploitatiekosten zijn inbegrepen. In het beheer worden de kosten van onderhoud in een scope van vijftien jaar opgenomen. Omdat in deze opgave veel extra groen wordt toegevoegd, zijn de kosten voor met name het groenbeheer een stuk hoger.

Totalen 'extra' beheerkosten openbare ruimte

<i>Beherende afdeling</i>	<i>Beheeraspect</i>	<i>Totaal/p.j. €)</i>
DSB, Stedelijk Beheer	Openbare verlichting	1.400
DSB, Stedelijk Beheer	Riolering, Wegen en Bodem	-4.100
DSB, Stedelijk Beheer	Water, constructies en installaties	-
DPZ, SD Laak, Wegbeheer	Calamiteitenonderhoud	-2.000
DPZ, SD Laak, Wegbeheer	Straatmeubilair	9.300
DPZ, SD Laak, Groenbeheer	Groenbeheer	37.100 *)
DPZ/SD Laak, Milieubeheer	Milieubeheer	300
DSB, SD Laak, Speelbeheer	Speelbeheer	-
DSB, HSO	Reinigen Openbare Ruimte	300
Totaal extra beheerkosten per jaar (excl. apparaatskosten en BTW en incl. onvoorzien)		
42.300		

Beheerkostenraming gebaseerd op ontwerp tekening "7005432-VMSBRS-LAN-VO-001 Presentatietekening (kleur) met datum 07-10-2024, concept."

*) De extra beheerkosten voor Groenbeheer ad € 37.100,00 worden gedekt uit het programma 9

13. Communicatie en participatie

Er is door de jaren heen regelmatig overleg gevoerd met bewoners en ondernemers in het gebied over de gewenste ingrepen. Zo is in diverse bijeenkomsten met bewoners en ondernemers een verkenning uitgevoerd naar de mogelijkheden voor aanpassing van de Van Musschenbroekstraat en het Lorentzplein. De bewoners en ondernemers hebben tijdens de sessies aangegeven dat zij vooral een groenere, leefbaardere en veiligere Van Musschenbroekstraat en Lorentzplein willen. Hieronder globaal overzicht van de wensen en behoeften.

- Versmallen van het rijweg en fietspad waardoor er meer ruimte is voor vergroening;
- Eventueel een 30 km straat van maken.
- Meer groen tussen stoep, fietspad en rijweg.
- Meer bomen, zorgt ook voor verkoeling.
- Meer biodiversiteit.
- Verlichting toevoegen (Berlagestijl)
- Duurzaamheidsmaatregelen.
- Maatregelen om snelheid uit de straat te halen.
- Van het Lorentzplein een prettige en veilige verblijfsplek maken. Het plein oogt nu rommelig en geeft een onveilig gevoel.
- Aanpak van hittestress door klimaatadaptieve maatregelen.
- Meer ruimte voor terrassen (daghoreca). Dit zorgt voor levendigheid en sociale controle op het plein.
- Verbeter de verlichting en breng de Berlage lantaarnpalen hier terug.
- Zorg voor een betere ordening van fietsen en zitelementen.
- Plaats voldoende vuilnisbakken c.q. meer ORAC's.
- Fietsstraat van asfalt, parkeervakken uitgevoerd in grasbetontegels.
- Verkeersremmende maatregelen (bochtstralen, vormgeving, drempels).
- Meer ruimte voor fiets en verblijven.
- Voorkomen of ander gebruik leegstaande winkelpanden.

Hieronder een overzicht van de participatiemomenten:

- 18 juli 2020: overleg met vertegenwoordigers van RadiLaak over de mogelijkheden voor herinrichting van de Van Musschenbroekstraat. Dit op basis van praatprenten, een luchtfoto van de straat en informatie over geveltuinen vanuit de gemeente.
- 29 juli 2020: overleg met omwonenden en betrokkenen over de inrichting van het Lorentzplein. Tijdens dit overleg zijn de bewoners op basis van drie schetsen meegenomen in de zoektocht om het plein weer de allure van weleer te geven.
- 2 december 2020: vervolgoverleg geweest met omwonenden en ondernemers van het Lorentzplein, waarbij de uitgangspunten van de vorige bijeenkomst zijn getoetst en vastgesteld. Tijdens deze bijeenkomst zijn aanvullende aandachtspunten genoemd.
- 24 oktober 2023: presentatie Schetsontwerp en ophalen reacties.
- 29 mei 2024: presentatie concept Voorlopig Ontwerp aan bewoners en ondernemers.

De opmerkingen van de bewoners en ondernemers zijn, voor zover mogelijk, opgenomen in het Schetsontwerp en vervolgens in het Voorontwerp.

14. Planning

Het vervolgtraject ziet er als volgt uit:

Na vrijgave voor inspraak van het Voorontwerp, wordt het Voorontwerp vastgesteld door het college van B&W. Daarna wordt deze uitgewerkt tot een Definitief Ontwerp.

Vervolgens wordt het plan ten behoeve van de uitvoering aanbesteed. De planning voor Vaststelling Voorlopig Ontwerp

Opstellen Definitief Ontwerp	Q2/Q3 2025
Bestek en aanbesteding	Q1 – Q2 2026
Uitvoering *)	Q3/Q4 2026
Oplevering	Eind Q4 2026

*) De herinrichting vindt plaats na vervanging van het riool (werk-met-werk. In juni 2022 is het pleintje parallel aan de Van Musschenbroekstraat middels een subsidie uit het Smart Cities programma alvast ingericht zodat de bomen alvast goed kunnen wortelen.

15. Inspraak

De inspraakperiode omvat een formele inspraaktermijn van zes weken lopend in Q1/Q2 2025. Het concept Voorontwerp is gedurende deze periode ter inzage beschikbaar op de gemeentelijke website Reageren op publicaties in het Gemeenteblad - Den Haag.

Over het concept Voorontwerp is meerdere malen geparticipeerd en gecommuniceerd met bewoners en bedrijven. Daarom is het niet nodig om nog een uitgebreide informatiebijeenkomst te organiseren. Het idee is daarom om tijdens de ter inzagelegging diverse momenten in de wijk te organiseren voor eventuele aanvullende vragen over het Voorontwerp. Eenieder kan het ontwerp inzien op:

- www.denhaag.nl onder bestuurlijke stukken via het Raadsinformatiesysteem (RIS);
- op het Haags Informatiecentrum (in het Atrium van het stadhuis) Den Haag Informatiecentrum - Den Haag.

Tijdens de inspraakperiode kan men zijn mening laten horen door een e-mail te sturen naar herinrichtingVMBS-LP@denhaag.nl, met vermelding van "zienswijze Van Musschenbroekstraat-Lorentzplein." Na de inspraakperiode worden alle reacties verzameld en beantwoord in een aparte Nota van Beantwoording.

Deze nota wordt toegevoegd als bijlage aan het voorstel van het college om het Voorontwerp vast te stellen. Als dat nodig is, wordt het concept Voorontwerp aangepast op basis van de reacties tijdens de inspraakperiode. Tijdens het verdere proces blijven we in nauw contact met alle belanghebbenden om hen op de juiste manier en op het juiste moment op de hoogte te houden van de ontwikkelingen.

Bijlage 1: Voorlopig Ontwerp en dwarsprofielen

Bijlage 2: Dwarsprofielen

Bijlage 3: Presentatietekening (1:500)